

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

УДК 159.9:81'243

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-10

І.В. ГАРКУША,

*PhD із соціальних комунікацій, доцент, доцент кафедри
інноваційних технологій з педагогіки, психології та соціальної роботи,
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

А.Ю. ВАСИЛЬЄВА,

*магістрантка 2-го року навчання,
Університету імені Альфреда Нобеля (м. Дніпро)*

КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ ПІД ЧАС СПІЛКУВАННЯ ІНОЗЕМНОЮ МОВОЮ

У статті здійснено теоретичний аналіз стосовно проблеми комунікативних бар'єрів громадян України під час спілкування іноземною мовою. Визначено поняття «комунікація», розглянуто умови та типи комунікації, охарактеризовано комунікативні бар'єри та розглянуто їх класифікацію та прояви.

Зазначено, що мовленнєві бар'єри під час спілкування іноземною мовою є однією з наріжних проблем під час контакту з носіями мови на роботі, навчанні, у подорожах.

Аналіз наукових розвідок засвідчує, що комунікація є одним із ключових аспектів взаємодії, що об'єднує людей у суспільство, дає можливість навчатися один у одного, співпрацювати, дружити та загалом обмінюватися інформацією. Спілкування відбувається на різних рівнях, починаючи від повсякденних розмов і закінчуючи формальними, воно має різні теми, залежно від сфер діяльності людей, їх інтересів та мовленнєвих ситуацій.

Зазначено, що на сучасному етапі комунікація розглядається у контексті раціональних структур ідентифікації та індивідуалізації, містить такі процедури, як кількісна нумерація, усвідомлення належності до генерації та якісна ідентифікація персони.

Наголошено, що «комунікація» – це поняття, близьке до поняття «спілкування», але розширене. Стверджується, що найбільшою перешкодою на шляху оволодіння мовою є мовленнєві та інші комунікативні бар'єри. Установлено, що комунікативний бар'єр у широкому розумінні є індивідуальною неможливістю вивчити мову на належному рівні або користуватися уже набутими знаннями. Охарактеризовано класифікації та виділено типи бар'єрів. Розкрито перепони в спілкуванні, які можуть бути викликані різними причинами.

З'ясовано, що значна увага науковці приділяють дослідженню мовленнєвих бар'єрів під час вивчення та практики іноземної мови на заняттях. Дослідження процесу вивчення іноземної мови дозволяє констатувати наявність мовленнєвих бар'єрів, серед яких переважають бар'єри, викликані операціональними і соціально-психологічними чинниками, а також недостатньою мотивацією вивчення мови.

Водночас аналіз наукових розвідок засвідчує, що мовленнєві бар'єри – це перешкоди, які виникають під час використання мови. Вони можуть виникати з багатьох причин, таких як обмежене володіння мовою, погана граматики / орфографія / пунктуація, яскраво виражений акцент або відсутність спільної мови зі співрозмовником.

Ключові слова: комунікація, спілкування, комунікативні бар'єри, мовленнєві бар'єри, іноземна мова.

Постановка проблеми. Мовленнєві бар'єри під час спілкування іноземною мовою є однією з наріжних проблем під час контакту з носіями на роботі, навчанні, у подорожах. На сьогодні більшість сфер життя та діяльності в нашій країні так чи інакше поєднана із закордонними зв'язками, як, наприклад, галузі IT та маркетингу, де лише письмовою мовою і перекладачем Google вже не обійтися. До того ж через повномасштабну війну в Україні посилюються контакти з країнами Заходу. І володіння як мінімум однією іноземною мовою, зокрема англійською як мовою міжнародного спілкування, є нагальною потребою.

Оскільки з чотирьох мовних компетентностей (говоріння, слухання, письмо і читання) наші співвітчизники найбільше труднощів мають саме з говорінням, трохи менше зі слуханням, а базовими під час навіть звичайної бесіди є саме ці дві навички, то виникає гостра необхідність у дослідженні цього питання з метою подальшого створення ефективних та оперативних методик вивчення та практики мови.

Зменшення мовленнєвого бар'єра та як наслідок покращання рівня володіння іноземними мовами в Україні можливі лише за створення спеціальних програм вивчення та практики іноземних мов у школах, університетах, на курсах, на місцях роботи.

Загальні курси, які існують на базі сучасної комунікативної методики, звісно, здатні допомогти у подоланні об'єктивного бар'єра, такого як незнання мовних одиниць та правил. Але, як зазначалося вище, багато з наших співвітчизників вивчали мінімум одну іноземну мову, але так нею і не спілкуються. Отже, це може свідчити про психологічні та психофізіологічні перепони, які виникають під час комунікації іноземною мовою.

Аналіз останніх досліджень. Для розуміння суті мовленнєвого бар'єра під час спілкування іноземною мовою важливо звернути увагу і на зв'язок мовлення, мови та мислення. Багато з дослідників вбачали чітку взаємозалежність між ментальністю та мовою. Один з перших, хто досліджував це питання, – Вільгельм фон Гумбольдт. Він висунув гіпотезу, що людина сприймає оточуючий простір крізь призму мови, якою спілкується. За його антропологічним (тобто людиноорієнтованим) підходом, кожна конкретна мова пов'язана із «духом народу» та є його проявом, а не просто існує як інструмент передачі думок [Fung, 2017]. Завдяки Е. Сепіру в науці з'явилися поняття *лінгвістичного детермінізму*, який означає те, що мова може детермінувати мислення та лінгвістичну відносність, яка свідчить про зв'язок лінгвістичного детермінізму з конкретною мовою, якою її носій спілкується.

Мовна ментальність є одним з компонентів загального поняття ментальності нації. На думку А. Боднар та Е. Макаренко, «мовна ментальність – це спосіб поділу світу за допомогою мови; він достатньо адекватний існуючим уявленням про світ у людей» [А.Я. Боднар, Е.М. Макаренко, 2005, с. 56–60.]. Також існує проблема формування мовленнєвої культури особистості психолога-практика, рівня професійної підготовки, наявності грамотного, переконливого висловлювання своїх поглядів [І.В. Гаркуша, 2017, с. 170–175].

Отже, мова є певним відбитком картини світу, глибинним пластом, який у носіїв є не лише на рівні свідомості, а й на рівні підсвідомості, оскільки переймається від батьків та соціуму на всіх етапах розвитку особи.

Мета статті полягає у розкритті комунікативних бар'єрів громадян України під час спілкування іноземною мовою. Наша країна має політичний курс на Євросоюз, що також є одним з факторів володіння іноземною мовою мінімально на рівнях А2 – В1.

Виклад основного матеріалу дослідження. Спілкування, або комунікація, є одним із ключових аспектів взаємодії, що об'єднує людей у суспільство, дає можливість навчатися один у одного, співпрацювати, дружити та загалом обмінюватися інформацією. Спілкування відбувається на різних рівнях, починаючи від повсякденних розмов і закінчуючи формальним спілкуванням. Воно має різні теми, залежно від сфер діяльності людей, їх інтересів та мовленнєвих ситуацій.

Загальна характеристика мовлення звичайно подається у протиставленні його до мови, оскільки мова – це система знаків, одиниці якої та відношення між якими утворюють ієрархічно впорядковану структуру, тож мовлення виступає як мова в дії. Інший аспект мовлення – це мовленнєва діяльність (МД), що має соціальний характер, тому її одиниці – висловлення – також є соціально забарвленими. МД складається з мовленнєвих дій (актів), що є підготовкою і реалізацією висловлення, незалежно від його обсягу – чи це репліка ді-

алогу, розповідь або публічний виступ. У МД висловлення формулюються задля досягнення визначеної мети: спілкування, вплив та ін. Обмін повідомленнями передбачає, що співбесідники, висловлюючись про спільний предмет розмови, міняються ролями: Я – комунікатор, ти – перцепієнт / реципієнт, і навпаки. Розрізняють 4 види МД: два з них – це утворювачі тексту (говоріння, письмо), а два – складові сприйняття (слухання (аудіювання), читання). При цьому їх розподіл у потоці життя є нерівномірним. За даними американських психологів, час, що ми у середньому присвячуємо різним аспектам комунікації (К) і МД, поділяється на частини. $K + МД = 9\%$ (письмо) + 16% (читання) + 35% (говоріння) + 40% (слухання). Тобто найменше ми пишемо, якщо це не пов'язано з професійними справами, більше всього – слухаємо чи говоримо, що залежить від особистих властивостей людини.

У психології, як і лінгвістиці, існує гіпотеза зв'язку мислення та мовлення, в якій йдеться про глибинні семантичні й синтаксичні універсалії – базові мовні структури, що визначають характер використання й розуміння мовних знаків у реальній мовленнєвій діяльності (С. Осгуд, Н. Хомський). Згідно з нею на найглибших рівнях мислення елементи національної мови не відіграють суттєвої ролі, звідси зрозуміло, що механізми мислення універсальні для всіх людей, незалежно від їх приналежності – національної чи соціальної.

Отже, механізм мисленнево-мовленнєвої діяльності надзвичайно складний. Виділяють три фази мовленнєвого акту: підготовка і виконання висловлення, його сприйняття і розуміння, зворотний зв'язок [І.В. Гаркуша, 2019].

Щодо аналізу терміна «комунікація» з погляду різних напрямів, можемо спостерігати, що у «Філософському енциклопедичному словнику» під редакцією В. Шинкарук слово «комунікація» у широкому значенні – «це термін, що окреслює людську взаємодію у світі. У сучасній філософії використовується передусім як ознака конструктивної взаємодії особистостей, соціальних груп, націй та етносів, яка розгортається на основі толерантності й порозуміння» [В.І. Шинкарук, 2002, с. 291].

У вужчому значенні на сучасному етапі «комунікація розглядається у контексті раціональних структур ідентифікації та індивідуалізації, містить такі процедури, як кількісна нумерація, усвідомлення належності до генерації та якісна ідентифікація персони» [В.І. Шинкарук, 2002].

За лінгвістичним словником А. Загнітко, «комунікація (лат. *Communicatio* – спілкуюся; лат. *Communicare* – перебувати у зв'язку, брати участь, об'єднуватися, спілкуватися з кимось, англ. *communication*; лат. *Communicatio* – зв'язок, спілкування):

1) один із модусів існування явищ мови (поряд з мовою та мовленням);

2) мовленнєве спілкування, використання мови для спілкування та обміну інформацією, що забезпечує тяглість і унормоване життя соціуму, задоволення психофізіологічної потреби людини в контакт з іншими особистостями; смисловий та ідеально змістовний аспект соціальної взаємодії, спілкування;

3) операції з інформацією у спілкуванні;

4) складова спілкування поряд з перцепцією та інтеракцією. У широкому тлумаченні – спілкування, опосередковане використанням мовних (вербальних) і немовних (невербальних) знаків; спілкування особистостей за допомогою мовних і паралінгвальних засобів для передавання інформації; процес інформаційного обміну між адресантом й адресантом у різних їхніх динамічно змінних ролях;

5) комунікація як складова суспільного процесу, що виражає корпоративно групові норми, здійснює громадський контроль, розподіляє ролі, досягає координації зусиль; взаємодія (інтеракція, від англ. *Interaction* – взаємодія); сприймання людини людиною (перцепція, від лат. *Perceptio* – сприймання) тощо» [А. Загнітко, 2020, с. 324–325].

У «Сучасному тлумачному психологічному словнику» В. Шапара надається таке визначення терміна «комунікація»:

«1. Поняття, близьке до поняття спілкування, але розширене. Це зв'язок, у ході якого відбувається обмін інформацією між системами в живій і неживій природі. Комунікативний акт аналізується й оцінюється за такими компонентами: 1) адресант – суб'єкт комунікації; 2) адресат – кому спрямоване повідомлення; 3) повідомлення – переданий зміст; 4) код – засіб передавання повідомлення; 5) канал зв'язку; 6) результат – те, що досягнуто у підсумку комунікації.

2. Комунікація розглядається і як смисловий аспект соціальної взаємодії. Оскільки всяка індивідуальна дія виконується в умовах прямих або непрямих стосунків із іншими людьми, вона включає – поряд із фізичним – комунікативний аспект. Дії, що свідомо орієнтовані на їх смислове сприйняття іншими людьми, іноді називають комунікативними.

Розрізняють процес комунікації та акти, що його становлять. Основні функції процесу комунікації полягають у досягненні соціальної спільності при збереженні індивідуальності кожного її елемента. В окремих актах комунікації реалізуються управлінська, інформативна, емотивна і фатична функції, перша з них – генетично і структурно вихідна» [В.Б. Шапар, 2007, с. 207–208].

Так само, як й інші явища, спілкування має певні умови, а саме наявність таких компонентів, як:

- відправник (генератор повідомлення);
- одержувач (хто отримує повідомлення);
- повідомлення (інформація, яка передається);
- канал комунікації, або передавання (засіб передавання повідомлення);
- зворотний зв'язок (можливість передати відповідь на повідомлення).

Комунікація має такі етапи:

1) формування концепції обміну інформацією (на цьому етапі відправнику важливо знати мету комунікації та ситуацію спілкування);

2) кодування та вибір каналу зв'язку (перетворення ідеї у повідомлення за допомогою слів, міміки, жестів, інтонації, малюнків, схем тощо. На цьому етапі для отримання позитивного результату відправнику дуже важливо відповідати таким критеріям – уміти правильно закодувати інформацію, мати відповідне ставлення до інформації та обізнаність щодо неї, перебувати у відповідному соціокультурному середовищі. Тут необхідно враховувати тип символів, характер повідомлення, переваги та недоліки певного каналу передавання інформації та привабливість його для одержувача);

3) передавання повідомлення через обраний канал (необхідно звернути увагу на можливі перешкоди, які можуть викривити суть повідомлення);

4) декодування (перетворення повідомлення у зрозумілу для одержувача форму, бо найчастіше він / вона тлумачать зміст повідомлення по-своєму);

5) усвідомлення змісту інформації та ідеї повідомлення; зворотний зв'язок, коли одержувач повідомляє відправника як він усвідомив інформацію з повідомлення, тут повторюються дії, які були на другому та третьому етапі, але вже одержувач перетворюється на відправника, який тепер декодує інформацію, щоб побачити ступінь їх взаєморозуміння) [І.М. Шоробура, Є.В. Долинський, О.О. Долинська, 2015].

Такі етапи спілкування прослідковуються як у ситуації письмового, так і усного передавання повідомлень. Під час спілкування іноземною мовою суб'єкти проходять їх так само, як і під час спілкування рідною мовою, але найбільші труднощі виникають на етапі кодування, декодування та усвідомлення інформації, оскільки саме на цих етапах може виникнути мовленнєвий бар'єр. Хоча через психологічні бар'єри багато з мовців відчують перешкоди ще на першому етапі й зовсім не підходять до спілкування через внутрішній страх не зуміти правильно кодувати і декодувати інформацію.

Завдяки широкому спектру функцій і особливостей спілкування має п'ять основних типів:

- *вербальне спілкування*, яке виникає, коли ми говоримо за допомогою слів;
- *невербальна комунікація*, яка перебуває за межами слів, прихована в жестах, міміці, позі, інтонації та навіть одязі мовця;
- *письмове спілкування* має місце тоді, коли ми передаємо інформацію, відтворюючи знаки, на папері або екрані;
- *комунікація*, коли ми отримуємо інформацію на слух;
- *візуальна комунікація*, за якої ми отримуємо дані, читаючи певний текст [І.М. Шоробура, Є.В. Долинський, О.О. Долинська, 2015].

Сьогодні світ претендує на глобальну комунікацію, і через це знання мов, володіння сприйнятливими та продуктивними мовними навичками є найважливішими викликами. У зв'язку з тим, що всі країни світу розвивалися неоднаково, а деякі навіть окремо за різними ідеологічними засадами, існує гостра потреба у створенні методів відносно швидкого та

ефективного способу вивчення мови та практикування в ній, базованого на особливостях мови та менталітеті окремої країни.

Найбільшою перешкодою на шляху оволодіння мовою є мовленнєві та інші комунікативні бар'єри. У науці існує велика кількість їх класифікацій.

Комунікативний бар'єр у широкому розумінні є індивідуальною неможливістю вивчити мову на належному рівні або користуватися уже набутими знаннями (останнє ще називають суб'єктивним бар'єром).

За однією з класифікацій виділяють такі три основні типи бар'єрів:

1) *бар'єри віддзеркалення*, які виникають в результаті перекрученого сприйняття себе, партнера під час комунікації та власне ситуації спілкування;

2) *бар'єр ставлення до себе* (через невдоволеність своєю роллю), до партнера (відчуття антипатії до нього), до ситуації (негативне ставлення до ситуації);

3) *бар'єр звернення*, як специфічної форми ставлення, яке виникає під час таких звернень, що ведуть або до співпраці (компліменти, заохочувальні жести), або до конфлікту (підвищений тон голосу, образливі слова).

За іншою класифікацією комунікативні бар'єри також поділяються на три основні групи:

1) *емоційні бар'єри* (наприклад, страждання, гніву, страху);

2) *суб'єктивні бар'єри* спілкування (домінантний, мобільний, екстравертний суб'єкт спілкування);

3) *бар'єри процесу спілкування* (бар'єр недостатнього розуміння важливості спілкування, неправильного налаштування свідомості) [О.В. Ковбасюк, 2009, с. 81–86].

Оскільки перепони в спілкуванні можуть бути викликані різними причинами, то можна класифікувати ці бар'єри і за тими показниками, що їх викликають:

1) *бар'єри розуміння*, які можуть бути фонетичними, семантичними, стилістичними або логічними (нечітка вимова, невлучна лексика, граматична неузгодженість, нелогічні чи складні для розуміння твердження; неадаптована мова, якщо співрозмовник не обізнаний з певної теми);

2) *бар'єри соціально-культурних розбіжностей* – соціально-політичні, релігійні, моральні та професійні відмінності, що сприяють різному поясненню тих або інших понять;

3) *бар'єри ставлення*, або бар'єр авторитету (іноді перешкодою може бути сприйняття співрозмовника як особи певної професії, національності, статі й віку).

Науковці приділяють значну увагу дослідженню мовленнєвих бар'єрів і під час вивчення та практики іноземної мови на заняттях. Так, зокрема Н. Сопілко розглядає психологічний мовленнєвий бар'єр як вплив негативного минулого досвіду студентів, які вивчають іноземну мову, і як перепону в розумінні й адекватній оцінці ситуації, даних, закономірностей, вибору способів дії, стратегії під час навчання, що виявляється у пізнавальній та комунікативній пасивності студентів та робить неможливим належне виконання мовних завдань.

Н. Сопілко поділив психологічні бар'єри, що виникають під час вивчення іноземної мови, на три групи: емоційні, когнітивні та комунікативні [Н.В. Сопілко, 2018].

Дослідження процесу вивчення іноземної мови дозволяє констатувати наявність мовленнєвих бар'єрів, серед яких переважають бар'єри, викликані операціональними (замало комунікативних навичок) і соціально-психологічними чинниками (скутість перед викладачем, співрозмовником, так само, як і носієм, невпевненість у власних знаннях), а також недостатньою мотивацією вивчення мови.

Ці бар'єри мають такий негативний прояв, як:

– скутість, невпевненість у собі через допущені помилки;

– уникнення говоріння перед групою через страх помилитися;

– страх викликати сміх або критику;

– скутість у ситуації розмови в парі з тим, хто краще володіє мовою;

– страх втратити завищену самооцінку у своїх очах через невдачі в спілкуванні;

– невміння застосовувати знання на практиці під час спілкування іноземною мовою

[І. Щербань, 2013].

Мовленнєві та комунікаційні бар'єри загалом, як під час вивчення мови, її тренування на занятті, так само і в реальних мовленнєвих ситуаціях, мають схожі прояви і причини, більшою мірою психологічні та соціокультурні, подекуди фізіологічні та пов'язані з умовами розвитку особи в дитинстві.

Якщо узагальнити й зібрати всі компоненти, то комунікативні бар'єри включають такі перешкоди:

- *фізичні бар'єри* (зачинені двері, офісні перегородки, окремі зони, великі відстані тощо);
- *перцептивні бар'єри* (розбіжності в уявленні людей про світ, що може заважати правильно розуміти людей і ситуації);
- *емоційні бар'єри* (негативні почуття, такі як страх або недовіра, ми набуваємо щодо певних людей, місць і ситуацій, здебільшого викликані поганим досвідом або впливом інших);
- *психологічні бар'єри*, дуже близькі до емоційних (внутрішні блоки та проблеми, які можуть негативно вплинути на спілкування);
- *культурні бар'єри* (нерозуміння необхідних моделей поведінки групи, що може призвести до ганебних вчинків);
- *гендерні бар'єри* (через різну мовну обробку в мозку чоловіків мовлення є лінійним і розділеним, тоді як мовлення жінок є вільнішим у той спосіб, що поєднує логіку та емоції);
- *міжособистісні бар'єри*, бар'єри у ставленні до співрозмовника (деякі моделі індивідуальної поведінки, які заважають людині ефективно спілкуватися з іншими, наприклад, інтровертованість та екстравертованість);
- *фізіологічні бар'єри* (фізичні вади, які ускладнюють спілкування, наприклад, неправильна артикуляція, заїкання тощо);
- *технологічні бар'єри* (відсутність навичок роботи з новими технологіями, що також може стати на сьогодні суттєвою перешкодою в спілкуванні між людьми);
- *мовленнєві бар'єри* (виникають через недостатнє володіння певною мовою саме у безпосередньому вияві комунікації – у говорінні, слуханні, письмі або читанні) [*Barriers in communication*].

«... Мовленнєві бар'єри – це семантичні проблеми, які виникають під час процесу кодування та / або декодування повідомлення в слова та ідеї відповідно. Вони є одними з основних бар'єрів, які обмежують ефективне спілкування. Вони є найпоширенішими комунікаційними бар'єрами, які викликають непорозуміння та неправильне тлумачення між людьми. Вони вказують на труднощі, з якими стикаються дві людини, які не мають спільної мови, намагаючись спілкуватися один з одним. Вони також можуть стосуватися повної відсутності спілкування між двома людьми, які розмовляють різними мовами» (переклад з англ.) [Buarqoub, 2019].

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок. Отже, мовленнєві бар'єри – це перешкоди, які виникають під час використання мови. Вони можуть виникати з багатьох причин, таких як обмежене володіння мовою, погана граматики / орфографія / пунктуація, яскраво виражений акцент або відсутність спільної мови зі співрозмовником. Крім того, можуть існувати й певні технічні перешкоди, що означає прогалину в знаннях щодо технічного обладнання та програмного забезпечення, яка заважає людям ефективно спілкуватися, про що згадувалося в загальній класифікації бар'єрів комунікації. Існують також проблеми з мовленнєвим та мовним бар'єром, спричинені вадами тіла, такими, як втрата слуху або заїкання, психофізіологічними, наприклад певними афазіями, такими як дислексія, алалія, дизартрія тощо. Фізичні та психофізіологічні бар'єри можуть ускладнити здатність передати повідомлення, а також здатність зрозуміти те, про що йдеться.

Так чи інакше, коли ми розмовляємо іноземною мовою, мовні бар'єри як частина комунікаційних бар'єрів, зазвичай супроводжуються іншими, особливо психологічними, емоційними, перцептивними та культурними. Тому має сенс вивчати явище мовного бар'єра в тісному зв'язку з психічною та розумовою діяльністю людини. До того ж такі перешкоди можуть виникати не в усіх комунікативних ситуаціях з використанням іноземної мови: вони можуть залежати від ролі та стану, настрою комунікантів, мети бесіди тощо.

Відповідно до вищезазначеного виділятимемо мовленнєві бар'єри непсихологічного та психологічного характеру, ситуативні та сталі.

Список використаної літератури

- Боднар, А.Я., Макаренко, Е.М. (2005). Взаємодія мовних і ментальних структур у формуванні національної самосвідомості (на прикладі української та російської мов). *Наукові записки Національного університету «Києво-Могилянська академія». Серія «Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота»*, 47, 56–60.
- Гаркуша, І.В., Кравець, Р.Е. (2017). До формування культури мовлення особистості психолога-практика. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія»*, 1 (13), 170–175.
- Гаркуша, І.В. (2019). *Риторична культура мовлення сучасного фахівця-психолога*. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля.
- Загнітко, А. (2020). *Сучасний лінгвістичний словник*. Вінниця: Твори.
- Ковбасюк, О.В. (2009). Комунікативні бар'єри в професійному спілкуванні співробітників органів внутрішніх справ та їх мінімізація. *Наука і освіта*, 5, 81–86.
- Сопілко, Н.В. (2008). *Особливості подолання психологічних бар'єрів у студентів у процесі навчання* (Дис. канд. психол. наук). Національна академія Державної прикордонної служби України ім. Б. Хмельницького. Хмельницький.
- Шапар, В.Б. (2007). *Сучасний тлумачний психологічний словник*. Харків: Прапор.
- Шинкарук, В.І. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.
- Шоробура, І.М., Долинський, Є.В., Долинська, О.О. (2015). *Менеджмент вищої освіти*. Хмельницький: Заколадний І.
- Щербань, І. (2013). *Подолання комунікативних бар'єрів на заняттях з іноземної мови*. Відновлено з <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/719>
- Barriers in communication*. Retrieved from <https://www.toppr.com/guides/business-correspondence-and-reporting/communication/barriers-in-communication/>.
- Buarqoub, I.A.S. (2019). Language barriers to effective communication. *Utopia y Praxis Latinoamericana*, 24 (6), 64–77.
- Fung, A. (2017). *Humboldt's Philosophy of Language. Language and Thought*. Munich: GRIN Verlag. Retrieved from <https://www.grin.com/document/376304>.

References

- Barriers in communication*. Available at: <https://www.toppr.com/guides/business-correspondence-and-reporting/communication/barriers-in-communication/> (Accessed 20 December 2022).
- Bodnar, A. Ya., Makarenko, E. M. *Vzaiemodiia movnykh i mentalnykh struktur u formuvanni natsionalnoi samosvidomosti (na prykladi ukrainskoi ta rosiiskoi mov)* [Interaction of language structures and mentality in formation of national self-consciousness (with the Russian and Ukrainian languages taken as an example)]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Kyievo-Mohylianska akademiiia»*. Seriya: Pedagogichni, psykholohichni nauky ta sotsialna robota [Scientific notes of the National University "Kyiv-Mohyla Academy". Series: Pedagogical, psychological sciences and social work], 2005, no. 47, pp. 56–60. (In Ukrainian).
- Buarqoub, I.A.S. Language barriers to effective communication. *Utopia y Praxis Latinoamericana*. 2019, vol. 24, no. 6, pp. 64–77. (In English).
- Fung, A. (2017). *Humboldt's Philosophy of Language. Language and Thought*. Munich, GRIN Verlag. Available at: <https://www.grin.com/document/376304> (Accessed 23 December 2022).
- Harkusha, I.V., Kravets, R.E. Developing verbal culture of practical psychologists' personalities. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2017, no. 2 (13), pp. 170–175. (In Ukrainian).
- Harkusha, I.V. (2019). *Rytorychna kultura movlennia suchasnoho fakhivtsia-psykhologa* [Rhetorical speech culture of a modern psychologist]: textbook. Dnipro, Alfred Nobel University Publ., 120 p. (In Ukrainian).
- Kovbasiuk, O.V. *Komunikatyvni bariery v profesiinomu spilkuvanni spivrobotnykiv orhaniv vnutrishnikh sprav ta yikh minimizatsiia* [Communication barriers in professional communication of employees of internal affairs bodies and their minimization]. *Nauka i osvita* [Science and education], 2009, vol. 5, pp. 81–86. (In Ukrainian).

Shapar, V.B. (2007). *Suchasnyi tлумachnyi psykholohichnyi slovnyk* [Modern explanatory psychological dictionary]. Kharkiv, Prapor Publ., 920 p. (In Ukrainian).

Shcherban, I. (2013). *Podolannia komunikatyvnykh barieriv na zaniattiakh z inozemnoi movy* [Overcoming communication barriers in foreign language classes]. Available at: <https://dspace.udpu.edu.ua/handle/6789/719> (Accessed 20 August 2022). (In Ukrainian).

Shorobura, I.M., Dolynskiy, Ye.V., Dolynska, O.O. (2015). *Menedzhment vyshchoi osvity* [Management of higher education]: textbook. Khmelnytsky, Zakolodny I. Publ., 256 p. (In Ukrainian).

Shynkaruk, V.I. (2002). *Filosofskiy entsyklopedychnyi slovnyk* [Philosophical encyclopedic dictionary]. Kyiv, Abrys Publ., 742 p. (In Ukrainian).

Sopilko, N.V. (2008). *Osoblyvosti podolannia psykholohichnykh barieriv u studentiv u protsesi navchannia*. Diss. kand. psychol. nauk [Peculiarities of students overcoming psychological barriers in the learning process, Cand. psychol. sci. diss.]. Khmelnytsky, 268 p. (In Ukrainian).

Zahnitko, A. (2020). *Suchasnyi linhvistychnyy slovnyk* [Modern linguistic dictionary]. Vinnytsia, Tvory Publ., 742 p. (In Ukrainian).

COMMUNICATION BARRIERS OF UKRAINIAN CITIZENS DURING COMMUNICATION IN A FOREIGN LANGUAGE

Harkusha Inesa, PhD in Social Communications, Associate Professor, Associate Professor of the Innovative Technologies in Psychology, Pedagogy, and Social Work Department, Alfred Nobel University, Dnipro

E-mail: inessagarkusha@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2164-7968

Vasylieva Anna, 2nd year master's student of Innovative Technologies in Pedagogy, Psychology and Social Work Department, Alfred Nobel University, Dnipro,

E-mail: anjuta.koshlyatska@gmail.com

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-10

Keywords: communication, spoken language interaction, communication barriers, language barriers, foreign language.

The article provides a theoretical analysis of the problem of communication barriers of Ukrainian citizens during communicating in a foreign language. The concept of "communication" is defined, as well as the conditions and types of communication are considered. Communication barriers are characterized, and their classification and displays are studied.

The purpose of the article is to reveal communication barriers of Ukrainian citizens during their communication in a foreign language. Our country has a political course towards the European Union, which is also one of the factors of mastering a foreign language at least at the A2 - B1 levels.

According to the purpose, the following tasks were set: to analyze the concept of "communication" and to characterize the language barriers of Ukrainian citizens when communicating in a foreign language.

The article uses theoretical methods, in particular, methods of analysis and generalization, which allow us to characterize the classification and identify the types of barriers.

It is noted that language barriers in communication in a foreign language are one of the cornerstone problems in contact with native speakers at work, studying and travel.

The analysis of scientific research shows that communication is one of the key aspects of interaction that unites people in society, makes it possible to learn from each other, cooperate, make friends, and generally exchange information. Communication takes place at different levels, from everyday conversations to formal ones, and it has different topics depending on people's areas of activity, interests, and speech situations.

It is noted that at the present stage, communication is considered in the context of rational structures of identification and individualization and includes such procedures as quantitative numbering, awareness of belonging to a generation and qualitative identification of a person.

It is emphasized that "communication" is a concept close to the concept of "spoken language interaction", but expanded.

It is stated that the biggest obstacle to language acquisition is speech and other communication barriers. It is highlighted that a communication barrier in a wide meaning is an individual inability to learn a language at the proper level or to use the knowledge already acquired.

The classifications are characterized, and types of barriers are identified. The barriers to communication that can be caused by various reasons are revealed.

It is noted that researchers have paid considerable attention to the study of language barriers in the process of learning and practising a foreign language in the classroom.

The study of the process of a foreign language learning allows us to state the presence of language barriers, among which such obstacles as the barriers caused by operational and socio-psychological factors, as well as insufficient motivation to learn a language prevail.

At the same time, the analysis of scientific research shows that language barriers are obstacles that arise when using a language. They can occur for many reasons, such as limited language proficiency, poor grammar / spelling / punctuation, a pronounced accent or lack of a common language with the interlocutor.

Moreover, it is noted that there may also be some technical barriers, meaning a gap in knowledge of technical equipment and software that prevents people from communicating effectively, as mentioned in the general classification of communication barriers. There are also speech and language barrier problems caused by physical disabilities, such as hearing loss or stuttering and psychophysiological ones, such as certain aphasiae like dyslexia, alalia, dysarthria etc. Physical and psychophysiological barriers can make it difficult to convey the message, as well as to understand what is being said.

It is remarked that when we speak a foreign language, language barriers as a part of communication barriers are usually accompanied by others, especially psychological, emotional, perceptual, and cultural ones. Therefore, it makes sense to study the phenomenon of language barriers in close connection with the mental and intellectual activity of a person. In addition, such barriers may not arise in all communication situations involving a foreign language: they may depend on the role and state, the mood of the communicators, the purpose of the conversation etc.

In accordance with the above mentioned, we will distinguish between non-psychological and psychological language barriers, situational and permanent ones.

Одержано 11.10.2022.